

*Черниш Роман Федорович
аспірант кафедри кримінального процесу, Національна
академія Служби безпеки України, м .Київ*

ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДМЕТІВ, ОТРИМАНИХ В ХОДІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» прямо не вказано на те, що оперативна інформація, окрім документальної, може також мати і предметну форму, однак такий висновок стає очевидним виходячи зі змісту передбачених у ньому оперативних заходів.

Характерною особливістю предметів, які добуваються в процесі розшуку, є те, що своїм походженням або наявністю певних властивостей вони зобов'язані діянням, яке містить ознаки злочину, а не проведенням оперативно-розшуковим заходам. В ході операти-вно-розшукової діяльності (далі — ОРД) вони лише ВИЯВЛЯЮТЬСЯ

та набувають статусу таких, що мають відношення до справи і збираються для подальшого використання відповідно до вимог чинного законодавства.

Через наявність зазначених властивостей, предметні результати ОРД мають значну схожість з речовими доказами, до яких закон (ст.78 КПК України) відносить предмети, що служили знаряддям вчинення злочинного діяння, зберегли на собі його сліди, або безпосередньо були об'єктами злочинних дій, а також гроші та інші цінності, нажиті злочинним шляхом, і усі інші предмети, які можуть служити засобами для виявлення злочину, встановлення фактичних обставин справи, виявлення винних або спростування звинувачення або пом'якшення провини обвинуваченого.

Щоб стати речовим доказом, предмет, що має вказані вище якості, повинна бути оглянутий, детально описаний в протоколі, по можливості, сфотографований і залучений до справи постановою особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або ухвалою суду (ст.Р79 КПК України).

На думку окремих науковців, процес формування речового доказу складається з двох етапів. На першому утворюється його змістовна частина, на другому — предмета, який містить на собі сліди злочину відповідними уповноваженими на те особами надається особливій процесуальній формі. Фактичне віддзеркалення «слідів» злочину в таких предметах відбувається на основі законів природи. У другій стадії вирішальну роль вже відіграє суб'єктивний чинник, оскільки предмет, що становить відповідний інтерес, спеціально й осмислено виділяється з навколишнього оточення, особливим чином вилучається і фіксується в справі.

При цьому матеріальні об'єкти, отримані в результаті ОРД, і речові докази можуть мати однакові інформаційний зміст та об'єктивну форму, однак різнитися за формою закріплення. Зокрема, головна відмінність речових доказів полягає в тому, що їх виявлення, огляд та опис відбувається у встановленому законом порядку за участю понять тощо. Предмети, які добуваються в ході ОРД як правило, виявляють і збирають безпосередньо оперативні співробітники або особи, залучені до конфіденційного співробітництва. Причому порядок виявлення та залучення останньої групи предметів майже не регламентований, у зв'язку з чим інколи на практиці в судах виникають сумніви в об'єктивності їх походження та можливості використання в доказуванні виходячи з принципу допустимості.

Незважаючи на наявність вказаних відмінностей між предметними результатами ОРД і речовими доказами, перетворення перших в другі є цілком можливим.

В юридичній літературі висловлюється думка про те, що до органів дізнання, досудового слідства, прокурора та в суд разом з предметом, отриманим в ході ОРД, необхідно надавати відповідний документ, зі змісту якого можна було б простежити процедуру отримання відповідних об'єктів. Однак, зважаючи на те, що методи здійснення ОРД становлять державну таємницю, то повний опис порядку отримання відповідних предметів у більшості випадків є неможливим.

Гарантії, спрямовані на унеможливлення фальсифікації результатів ОРД які мають документальну та речову форму, можуть бути забезпечені й іншими способами. Наприклад, наявністю в законі кримінальної відповідальності для відповідних посадовців за фальсифікацію доказів, обов'язковим санкціонуванням суду дій, спрямованих на вилучення відповідних предметів, якщо зазначені дії пов'язані з обмеженням конституційних прав особи, фіксації процесу оперативно-розшукових заходів за допомогою технічних засобів. Окрім зазначених способів, достовірність вказаних матеріалів може бути забезпечена в результаті їх огляду слідчим, прокурором або судом у присутності понятих і проведення деяких інших слідчих дій, зокрема різних експертиз.

Після залучення вказаних предметів до справи відповідною постановою (ухвалою), вони набувають необхідної процесуальної форми, яка відповідає формі речових доказів.

При цьому необхідно враховувати те, що, відповідно до положень ст.68 КПК України, органами досудового слідства, прокурором та судом можуть бути допитані як свідки всі особи, які проводили оперативно-розшукові заходи, підписували протокол і щодо яких є дані, що їм відомі обставини, які мають відношення до справи, а також витребувані технічні засоби, пристрої тощо, за допомогою яких фіксувалися ці фактичні дані, для проведення відповідних слідчих дій з метою отримання й перевірки доказів.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що матеріальні об'єкти, отримані в результаті ОРД за певних умов можуть використовуватися в кримінальному процесі як речові докази.